Feminismus és biológia.

Írta: KENEDI GÉZA.

I.

Az előkelő műveletlenség jelei közt, amelyekkel a mindennapi életben oly igen sűrűn találkozunk, még a lelki durvaság sem érinti oly kellemetlenül a gondolkozó elmét, mint az a közömbösség, ahogyan némelyek, sőt igen sokan az eszmemozgalmak mellett el szoktak haladni. És ez talán a szabad társadalmi életre való éretlenségnek is egyik legbiztosabb jele.

Ha való az, hogy utczán, véletlenül összeverődött csoport vagy éppen csőcselék egyforma kiabálása is figyelemre érdemes soczialis jelenség, mennyivel érdemesebb a figyelemre, a helyes megismerésre és a lelkiismeretes vizsgálódásra az olyan eszmemozgalom, mely országokra és népekre, sőt az egész művelt világra kiterjed és az emberi élet legeslegfontosabb megnyilatkozását, a két nemnek egymáshoz és mind a kettőnek a műveltséghez, a jelen és jövő nemzedékhez való viszonyát befolyásolja.

Mélységes szakadék választ el, azt gondolom, minden igazán művelt embert azoktól a visszamaradottaktól, akik a feminista mozgalmakról csak absolut tagadással, vagy éppen csúfolódással tudnak nyilatkozni, noha e több mint száz esztendős törekvés egyre szaporodó eredményeit az utczán, a hivatalban, az iskolákban, az üzletben, a vasúton, a postán, az irodalomban, a művészetben és annyi más helyen szemtől-szemben láthatják. Valóban, ha valamely újkori eszmemozgalom megérdemli a legkomolyabb figyelmet és – nagy

becsület az! – a legkomolyabb bírálatot, akkor szinte egy sem annyira mint a feminismus.

A legkomolyabb bírálatot mondom, mivel semmiben sem rejlik nagyobb és őszintébb megbecsülés, mint a tárgyilagos elmék bíráló érdeklődésében. Vagy nem jelenti-e már minden komoly bírálat azt is, hogy annak tárgyát – akármi legyen is az, – magában véve hasznosnak tartjuk. Vagy rosszabb esetben legalább annyira erősnek és hatalmasnak, hogy az ellene való értelmi küzdelem elkerülhetetlen. Avagy egyáltalán tenyészhet-e akármilyen igazság is állandóan a bírálat folytonos tápláló világossága nélkül, mely hibáit vagy romladozó részeit lehervasztja, azt pedig, ami benne életerős nemcsak óvja a leromlás ellen, de fejlődésre kényszeríti?

Százszorosan áll ez a nagy követelésekkel fellépő új eszmékre, amilyen maga a feminismus is. Ha az új eszmék és tantételek egyszerű elfogadása és rajongó követése egymagában elég volna ahhoz, hogy azok az emberiséget új boldogságokkal áraszszák el, hogyan tudnánk megérteni azt a szörnyűséges történeti vérfürdőt, mely a XVIII. század rajongó és nemes demokratiáját követte és közel két millió ember életét oltotta ki? Azt hiszem, az emberi fajta legnagyobb megpróbáltatásait soha sem a gonosz indulatok és romboló eszmeirányok okozták, hanem éppen a legnemesebb szenvedélyek és legmagasztosabb törekvések, amelyek azonban idején való bátor bíráló nélkül maradtak és így fönséges tragikai erejüket egész romboló nagyságukban kiöntötték egyes nemzetek fejére. Holott az idején való, bátor, talán kíméletlen, talán igazságtalan bírálat is megtisztíthatta volna azokat az eszméket a hibáktól, tévedésektől, mindenekfölött pedig a jónak veszedelmes szertelenségeitől. És így békés átalakulás, reform, evolutio lehetett volna abból az eszmezáporból, mely emígy romboló, véres forradalmi zivatarokkal tudta csak megtermékenyíteni az emberiséget.

Rajongások, gúnyolódások helyett a becsületes és mindenekfölött bátor bírálat műveire van szüksége a feminismusnak is, mely jelenkori alakjában szintén a nagy forradalomból szakadt ki, és mint annyi más szabadságeszme, fejlődését még mindig nem fejezte be, bár eddig is nem kevés jót és hasznosat alkotott.

Úgy, amint ma magunk előtt látjuk, annál is jobban rászorult a folytonos tárgyilagos bírálatra, mivel a legújabb időkben tartalma is gazdagodott. Nem pusztán a legújabb keletű társadalomtudományi igazságokkal, hanem a socialis demokratia agitációs anyagával is. Maguknak a feminismus híveinek is gondosan szem előtt kellene tartani mindig, hogy SAINT-SIMON volt az első, aki egészen váratlanul fölfedezte, hogy az újkori társadalom asszonya tulajdonképpen – rabszolga. Valamint azt is, hogy MARX és ENGELS gazdasági socialismusának befolyása futtatta be a feminismust ama vörös árnyalatokkal, amelyeket különösen a franczia* feministák – így a nálunk megfordult MME ROUSSEL is, – egészen a család belső gazdasági és erkölcsi rendjének földarabolásáig vittek, és amilyen pl. az anyának a szülésért és a gyermekek fölneveléséért fizetendő külön munkabér. Sőt ezen is túl, a szabad szerelem, a gyermek-elnyomási jog, az új malthusi irány, ami a család egész jelenkori fejlődési állapotát támadja meg és a socialis demokratiában is legszélsőbb árnyalat. A feminismus vörös fertőzését mutatja máskülönben is a vallások szerepének szinte tökéletes kiirtása az újabb feminismusból, holott e gigászi világtörténeti szervezetekkel ugyancsak sok köze van éppen a nők fejlődéstörténetének.

A feminismus azonban, úgy amint az egész világon ismerik, bevallottan nem része a socialis demokratiának, hanem – amint divatosan mondani szokták – a polgári társadalom haladási mozgalma, noha mint ilyen a legprogressivebbek közé való. Ők maguk nem vallják magukat forradalmi iránynak. Ellenkezőleg. Sociologiai alapon álló, tehát evolutionista, vagyis reformeszméket vélnek hirdetni, amelyek a jelenkori társadalom alapjainak forradalmi szétdúlása nélkül is czéljukat érhetik. Nincs jogunk tehát nekünk sem más mértéket alkalmazni e mozgalomra. Ezt a mértéket azonban nem tréfásan és nem felületesen, hanem a sociologia egész tudományos szigorával szükséges alkalmaznunk.

Az így nyert magasabb bírálati szempontból első sorban is nem az a kérdés, hogy a feminismus programmjában fölvett, fölötte változatos gyakorlati földadatok egyenkint mennyire felelnek meg a helyes okosság és a békés megvalósíthatóság föltételeinek? Hogy a követelt coeducatio,

a serdületlen gyermekek nemi felvilágosítása, a nőknek az egyetemi életpályákra, sőt egyáltalán minden életpályára való bocsátása, a közhivatalokba, sőt a bírói székekbe való akadálytalan beültetése, teljes politikai jogokban való részesítése, a háztartások collectiv alapokra fektetése, a család közös vagyonjogi rendjének a nő védelmére szolgáló fölbontása, az anyajog kiterjesztése és megannyi más részletkövetelés, fejlődési állapotainkban mennyiben és milyen előnyök vagy károk mellett volna elérhető: mindez szintén nagyon méltó tárgya e komoly vitatkozásnak. És hiszem is, hogy e részben az egyes czélok kimunkálása épp olyan kevéssé fog elmaradni, mint a feminismus megszabadítása a nyilvánvalólag sociális demokratikus, tehát forradalmi eszmeuszálytól. Az első és legnagyobb, mindent átfoglaló feminista kérdés azonban mindig csak az, hogy mennyiben felel meg a feminismus kiindulási tétele: a férfi és nő teljes sociális érték-egyenlőségének az elve a társadalmi élet elalkudhatatján természeti törvényeinek?

Nem az, hogy a férfi és nő a teremtésben s így a társadalmi föladatok ellátásában is bír-e emberi rangegyenlőséggel, – mert hiszen ez nem is kérdés, – hanem tisztán csak az, hogy a férfi és nő sociális szolgáltatási képessége nemcsak mennyiségileg, de minőségileg is egyenlő-e vagy nem az? Mert más alapja nem lehet annak a »teljes jogegyenlőségnek», amelynek követeléséből mind a többi feminista-követelés is származik.

Ezt a kérdést pedig másképp, mint a férfi és nő természeti képességeinek és a társadalmi életben lehetséges szerepének tiszta fölismerése nélkül meg nem oldhatjuk. A társadalmi biológia tehát az egyetlen, ami a nagy kérdésre választ adhat. Még pedig nemcsak abban, hogy ez az egyenlőség valósággal meg van-e, hanem abban is, hogy amennyiben nincs meg, melyek azok a sociális biológiai tények, amelyek a feminista törekvéseket (mivel e törekvések jogosságához általában kétség nem fér) indokolhatják, vagy szabályozhatják?

És itt már azonnal fölvehetjük e sociális biológiai attekintés fonalát.

II.

A két nem agyveleje súlyának különbözőségéből vonható következtetések nem bírnak többé azzal az értékkel,, mint eleintén hitték. Hogy a nő agyveleje egyazon culturfokon és absolute véve (tudniillik a test súlyához, vagy magasságához nem viszonyítva) jóval kisebb, mint a férfié, azt minden számbavehető megállapítás bebizonyította. BISCHOFF ezt a különbséget felnőtteknél 1366: 1222 grammnak találta, legújabban pedig MARCHAND 1234 agyvelő vizsgálatából a férfi agyvelejét 1405, a nőét 1275 absolut átlagsúlyban állapította meg, bár ez utóbbi fölvetette azt a górcsövei még meg nem állapítható kérdést is, hogy e kisebb súly ugyan nem a női test általánosan gyöngébb szerkezetéből magyarázható-e és a különbséget nem az adja-e, hogy az agy anyagának egyenlő mennyisége mellett az anyagot tartó idegszövet finomabb? Az a körülmény azonban, hogy – legalább JUNKER mérései szerint, – relatíve, a test súlyához viszonyítva a női agyvelő a test súlyának $^1/_{40}$, a férfi agyveleje pedig $^1/_{42}$ részét teszi ki – tehát a nő agyveleje viszonylag nagyobb, – értékkel nem bír, mivel szinte közhely, hogy a férfiak testsúlya is általában véve nagyobb. Egyébiránt MARCHAND pontosabb mérései a nő agyvelejének még ezt a viszonylag nagyobb súlyát is alaposan kétségessé tették. A részletektől eltekintve, a tudományban mindenesetre már rég közhely, hogy a női agyvelő absolut súlya kisebb.

A biológia mai állása mellett nagyjában elfogadják, hogy az agyvelő .nagyobb tömege a nagyobb intellectualis fejlődöttség jele. MATIEGKA számos vizsgálattal bizonyította például, hogy á magasabb szellemi munkából élő egyének agyveleje absolute véve súlyosabb, mint azoké, akik testi munkából élnek. Ugyanilyen eredményeket adott Észak-Amerikában HUNT vizsgálata a fehér és fekete emberfaj agya súlyára nézve, természetesen a négerek határozott hátrányára. Kétségtelen azonban, hogy a szerecsenek rovására mutatkozó súlyhiány itt nem a kisebb értelmi munkaképesség (capacitás) bizonyítéka, hanem egyszerűen azé, hogy a fekete emberfaj még fölszabadítása óta is jobbára a legsúlyosabb testi munkát végzi, míg a szellemi tevékenység a fehérek maradandó előjoga, tehát végre is osztálykiváltság.

Az agyvelő absolut súlyából nem vonható le több következtetés csak éppen annyi, hogy a férfiak agyveleje ez idő szerint csak azért súlyosabb a nők agy velejénél, – amint kitűnő tudósunk, APÁTHY ISTVÁN kifejezi, – amiért a pöröly forgatása súlyosabbá teszi a kovács karjának izmait. A nő agyvelejének absolute kisebb súlyában híven visszatükröződik ugyan az az igazság, hogy a nők a művelt népek mai fejlődési színvonalán a férfiak alatt vannak (ami különben a feminismus fölszabadítási követeléseinek kiindulási pontja), ellenben a férfi és nő szervezetének lényegbeli azonossága és minden erre vonatkozó további bizonyíték azt erősíti, hogy ez csak ez idő szerint, a jelenkori fejlődési állapotban van így, minthogy minden biológus egyetért abban, hogy a két, nem agyállománya tartalmilag egymástól nem különbözik. Semmi elfogadható biológiai ismert ok nem áll tehát ellene, hogy mesterséges kiválasztás, vagyis az egyenlő intellectualis társadalmi munka következetes vagy éppen erőszakolt és hosszas alkalmazása mellett, – ami a legteljesebb egyenjogúsítást jelenti, – a két nem értelmi forrása néhány nemzedék alatt szintén egyenlővé legyen és annak következése gyanánt a női agyvelő súlyából még hiányzó MARCHAND-féle 9.2% is megjöjjön, habár ezzel, közmondás szerint, bizonyosan a hosszú haj megrövidülése járna. Csak éppen az marad még kérdés, hogy a nő és a műveltség mivel fizetné meg e kihajszolt mesterséges kiválasztást, vagyis a két nem egalisálását?

E részben tehát természettudományi aggodalmak nem állják útját a teljes egyenjogúsításra való feminista törekvéseknek. A sociologiai kutatás azonban e ponton meg nem állhat és új, az előbbinél sokkal fontosabb kérdést kénytelen a természettudományokhoz/ intézni. A társadalmi biológia ujabbkori megállapításai közt ugyanis a legbecsesebb, a sociologiai vizsgálódásokra legalkalmasabb az a tétel, hogy a társadalmak fejlődése, éppen úgy, mint minden élő szervezeté, az alkotó részek munkamegosztásán alapszik. Ezt a biológiai törvényt nálunk APÁTHY ISTVÁN képviselte először határozott formában. Azok, akik a sociologiát nem a Marx-féle egyoldalú gazdasági mechanismus alapjak művelik, tehát az új tudományt nem fogták be igavonó erőnek a társadalmi

apostolkodás szekerébe, nem is vonhatják ki magukat a biológia, kivált pedig a sejtélettan megállapításai alól.

A szervezetek az oszló és gyorsan szaporodó sejtekből épülnek fel, még pedig a sejteknek az életműködéséhez szükséges föltagozódása útján. Mely törvény vagy erő okozza, hogy a kezdetben mindenben egyneműnek tetsző sejtek a fejlődés folyamán különféle életműködésre rendelt tagokat és műszereket építenek föl, ez a természettudomány előtt még ismeretlen. Mélyebb megismerés hijján őselvnek, primum movens-nek nevezik emez ismeretlen származású erőt, amelynek műve azonban kezdetben a górcső alatt, később szabadszemmel is figyelemmel kisérhető. A megtermékenyített sejt szaporodása azonban föltétlen czélszerűséggel tagozza fel e szervezetet az emésztés, a vérkeringés, a járás, a cselekvés stb. műszereivé. így jön létre az emberi szervezet is a maga csodaszerű különféleségeivel.

A fejlődés őseivé tehát minél czélszerűbb, a környezetnek minél jobban megfelelő munkamegosztásra törekszik és könnyen kimutatható, hogy e föltagozódás, vagyis munkamegosztás annál tökéletesebb, minél föllebb haladunk a szervezetek világában. Vagyis, amint APÁTHY magát kifejezi, az állati szervezet oly önkormányzattal bír, (érzés), ami a növénynél hiányzik, az ember pedig olyannal (okosság), amivel az állat nem rendelkezik. És minden magasabb fejlődési fokban új és tökéletesebb a munkamegosztás elvének érvényesülése is a szervezetben.

A társadalomtudomány magát a társadalmat is szerves lénynek, tehát magasabb szervezetnek ismeri. Nem lehet tehát kétséges, hogy a munkamegosztás egyetemes természeti törvénye a társadalmak életében is éppúgy, sőt tökéletesebb módon érvényesül, mint a szerves életben mindenütt. Amit különben azok vonhatnak legkevésbbé kétségbe, akik az új tudományt (amelyet joggal nevezhetünk a társadalom természettudományának) egészen a MARX-féle gazdasági törvények alapjára tolták át. Mert ha valahol, akkor a gazdasági életben érvényesül a legapróbb finomságokig a társadalmi munkamegosztás alapvető törvénye.

Az emberi faj typusának föntartása volt-e a természet czélja, amint DARWIN mondja, avagy amint WEISMANN véli,

éppen ellenkezőleg, újabb variatiók létrehozása volt a czél, amikor a fejlődés egyazon szervezeti egységből a férfit és nőt kitenyésztette, (boncztanilag ez az ősi egység egészen bizonyos) vita tárgya lehet: a fejlődéstani valóság az, hogy a férfi és nő szervezete az életműködések tekintetében szét van választva és így e két nem a társadalmak életében is más és más föladatok ellátására van fölszerelve, amelyek, amennyiben különböznek a fajföntartás, az apaság és anyaság ösztönéből indulnak ki. És ezt az óriási munkamegosztást, mely az emberiség két részét a fejlődés ködös őskorában, még valamely állati lét idejében középen kettőbe szakította, és aminek bizonyítékai az embryum fejlődésében ma is szemlélhetők: ezt a nagy munkamegosztási okot semmiféle elmélettel és okoskodással eltüntetni nem lehet. Maga HERBERT SPENCER is a minimumát mondja ennek, amikor az egyenlősítő elméletekkel szemközt magától értetődő ridegséggel így beszél: »Hogy a férfiak és nők szellemileg egyenlők, éppen annyira nem igaz, minthogy testileg egyenlők. Amily bizonyos, hogy physikai különbség van köztük, mely az emberi faj föntartása körül őket különböző szerepre képesíti, épp oly bizonyosan van köztük psychikai különbség is, mely az utódok fölnevelése és védelménél való osztályrészükre vonatkozik.«

Minden habozás nélkül meg kell tehát állapítani, hogy a két nem között a sexualis különbség a társadalmi munka különbségét is szinte isteni eredetű törvényszerűséggel elhatározta. Elhatározta pedig a nőre nézve mindazokban a föladatokban, amelyek anyaságával függenek össze.

Nem jelenti ez azt, hogy a nő, egyenlő értelmű képesség mellett föltétlenül ki van zárva a férfinak osztott föladatok egész köréből (ilyen rideg elzárkózások a természetben sehol sincsenek), de annyit mindenesetre jelent, hogy a nő szellemi képességei minőségileg általában véve nem is lehetnek mindenben éppen olyanok, mint a férfi szellemi képességei. Nem kisebb rangúak, nem alábbvalók azok, hanem egyszerűen csak mások.

És ez a különbség nem mesterkélt, nem mondva csinált,. nem a női nem elnyomásának, tehát nem a történeti múltnak a következése, hanem egyszerűen a fajfejlődés vele-

járója, röviden: állandó jellegű és lényegében károk nélkül nem befolyásolható természeti különbség. Legyen tehát valamely feminista tan, elmélet vagy törekvés akármilyen tetszős, vonzó, elhihető, vagy dicsőséges: üressé, értéktelenné, természetellenessé, sőt veszedelmessé lehet azonnal, mihelyest a társadalmi munkamegosztás emez óriási tényével nem vet számot. Avagy ezt nem azzal a lelkiismeretességgel teszi, melyet az anyaság hatalmas természeti ténye mindenkitől megkövetel nemcsak a tudományos vizsgálódások terén, de talán még jobban ott, ahol ezek társadalmi propagandává tétetnek.

III.

Nyilvánvaló mindezekből, hogy a nő agyvelejének és értelmi erejének szolgáltatási képességén (capacitás) túl, sokkal nagyobb, sőt szinte egyedül döntő fontossággal bír az a kérdés, hogy e két nem értelmisége minőség tekintetében miben különbözik egymástól?

E minőségbeli különbségek pontos természettudományi megállapítása az a határvonal, amelyen innen a feminismus egyenlősítő törekvése jogos és hasznos lehet, de amelyen túl már beleütközik a társadalmi munkamegosztás törvényébe. Ez már nem a fejlődést, hanem a leromlást fogja szolgálni.

Valóban a feminismus mozgalmait mindenkor párhuzamosan követték is az arra irányuló vizsgálódások, hogy a nő egyenlő intellectusának föltétele mellett, a férfi és nő értelmi képességeinek különbségét meg lehessen állapítani.

STUART MILL, SCHOPENHAUER, SPENCER, sőt maga MARX is, annyi száz más tudós elmével együtt fáradozott e különbségek feltüntetésén, bár valamennyi csak tapasztalatokra hivatkozva. Hogy e megállapításokat szétczibálta a szenvedélyesség, általánosan ismeretes, valamint az is, hogy maguk az empirikus megállapítások is nagyban különböztek egymástól és így már ellentmondásaiknál fogva sem voltak alkalmasak valamely kényszerítő közmeggyőződés kialakulására.

Azt az egyet azonban, hogy a két nem értelmi erejének minősége nem egyenlő, kivétel nélkül mindenki elismeri. Különös azonban, hogy ezt az általánosan elismert

igazságot STUART MILL-től kezdve minden agitator a szerint dobja a gyakorlatban sutba, vagy becsüli alá, amint éppen az agitatió czélja magával hozza. Legtöbben még ma is azzal esnek túl ezen a nagy bökkenőn, hogy a minőség kérdését is a hosszas környezet hatásának számítják be és arra a sűrűn tele írt lapra jegyzik, amelyet a nő »hosszas rabszolgasága« számára nyitottak. Amely elbánás annyi más ezerrel együtt eleven jele annak, hogy a szenvedélyes okoskodásokban a legnagyobb igazságok is milyen könnyen tönkrejutnak.

Noha a nő és férfi értelmi erejének mineműségbeli megkülönböztetése tulajdonképpen a psychologia föladata, mégis WUNDT psychophysikai módszere óta a természettudomány is közelebb tudott e kérdés magvához férkőzni. Különös, hogy ebben a munkában jelenleg éppen egy nő, Miss HELEN B. THOMPSON jár elől, aki a chicagói egyetemen körülbelül egykorú és egy élethivatású férfi- és nőtanulókon végezte kísérleteit. Munkálkodása általánosan föltűnést ébresztett és széltéfcen újabb kísérletekre serkentette a tudósokat.

Az eddig megállapított eredmények bizonyosan szűkösek, mégis kétségtelenné tették, hogy a két nem motorikus területe nem egyformaképpen fejlődött, vagyis, hogy férfi és nő nem egyformán reagál egyazon érzékbeli benyomásra. A férfi motorikus képességei jobban ki vannak fejlődve annyiban, amennyiben aránylag rövidebb idő alatt reagálnak, mint ez a nőnél történik. Egészen kétségtelen ez a hallási és látási ingereknél, ahol a férfiak nemcsak a kiváltott mozgás ideje, de pontossága tekintetében is előnynyel bírnak. Ellenben -a nők előnye a másodlagos, új motorikus kombinatiók gyorsasága.

A kézügyesség tekintetében ennélfogva a finom és az aprólékosságokig ellenőrzött mozgásobban a férfiak vannak előnyben (operatió, mértani rajz), ellenben a nőké az előny abban, hogy a hirtelen támadt ingerekre gyorsabban rendezett mozgással tudnak reagálni, ami a gyakorlatban a nők gyors és éles válaszadási képességében és a maguk hirtelen föltalálásában van kifejezve. Mondjuk, hogy a közmondásos »éles nyelv« és kimeríthetetlen vitatkozási képesség eszmeköre is idetartozik.

A tapintás érzésében a nők némileg finomabb képességgel bírnak és a nyomásra fájdalomérzésük elevenebb. Ez ama bizonyos asszonyi »kényesség«. Szintúgy a hangkísérleteknél is bebizonyosodott, hogy a nők megkülönböztetési képessége finomabb. Fényérzékük is nagyobb. Oly gyönge fényhatásokat is észrevesznek, amelyekről a férfiak már nem vesznek tudomást. Mindent összevéve azt- lehet mondani, hogy a nők érzékbeli érzése sokban fejlettebb, mint a férfiaké.

A szellemi képességek tekintetében Miss THOMPSON kísérletei szintén némely nem megvetendő eredményt mutatnak,, noha e részben csak kezdetekről lehet még beszélni. így pl,, valónak mutatkozik a nők nagyobb emlékezőtehetsége, ami a kívülről-tanulásnál javukra válik. Ez egyben magyarázata is annak a rég ismert állításnak, hogy a nők szellemi képessége kevésbbé eredeti és inkább reproductiv. Az eszmetársítás gyorsasága tekintetében a kísérletek támogatják a női elme általánosan ismert elsőbbségét. Ez az előnyük magyarázza meg azt az mondást, hogy amennyiben női tanácsra hallgat valaki,, a legelső tanácsát fogadta meg, mivel ez a legjobb.

Általában véve úgy ezek, mint e tudósok többi megállapításai azt mutatják, hogy a férfi értelme inkább katabolikus (a változatosságra hajló), ami élelembeszerzési és védelmi kötelességeinek felel meg. Ellenben a női szellem anabolikus (az állhatatosságra hajló), tehát reproductiv, ami a háztartás és anyaság föladatainak sokkal jobban megfelel. Ugyanez a két tulajdonság található a férfi és nő termékenységi ős-sejtjében is. Különben pedig elég ha e részben a házassági és családi élet jól ismert jelenségeire gondolunk, ahol csakugyan a nő az állhatatosság conservativ elvének a képviselője, holott a férfi állhatatlansága szinte közmondásos. Ugyanezek a vonások észlelhetők különben az állatok világában is.

Mindent összevéve tehát igazat kell adni ama számos kiváló biológusnak (ORSCHANSKY, GEDDES, THOMSON, FOULLÉ stb.), aki a nő lényegét a fajfentartásban és a meglevő tulajdonságok megtartásának föladataiban keresi. Ehhez képest jelleme is a folytonosság és állandóság vonásaival dicsekszik. A női szellem előbbvaló a már ismert tények és általánosítások alkalmazásában, de hátrányban van, ha általánosí-

t á s o k és új fogalmak létrehozásáról van szó. SPENCER is az elvont gondolkozásban és az ítélő erőben tartja a nőt a férfinél gyöngébbnek. Ez volt az oka annak is, hogy az Unió ama államaiban, ahol a nőt a bírói állásokra is képesítették, ezt a nyert tapasztalatok után csakhamar vissza kellett vonni.

Ha ezeket a mélyenjáró különbségeket már most az orvosi tudomány mindennapi tapasztalatainak körébe, sőt a közönséges műveltebb életismeretek közé állítjuk, még élesebb vonásokkal rajzolódik elénk a keresett biológiai igazság.

A női szervezet fejlődése köztudomás szerint a 12-16 éves életkorban sokkal gyorsabb, mint a férfié, de hamarabb is jut a nemi érettség teljességére. MARCHAND szerint a nő agyveleje 16-18, a férfié pedig 19-20 éves korában fejezi be fejlődését. Eltekintve attól, hogy e tény egymaga is döntő ok a serdülő fiúk és leányok együtt-iskoláztatása ellen, máskülönben is fontos következmények járnak vele. Mert ha kétes becsűnek tartjuk is azt az állítást, hogy a nő fejlődésének eme gyorsabb lebonyolódása következtében a nő agyveleje már az idő rövidsége miatt sem juthat el a legnagyobb szellemi kifejlődésre, amilyen kivált az elvont gondolkozásra és új ítéletek alakítására való képesség (philosophia, bíráskodás), ez a tétel általában véve helytáll a nő sexualis és kivált anyai életföladatai következtében.

A 16-18 éves leány már férjhez megy és az anyai föladatok foglalják el oly időben, amikor még a fiatalemberek éppen a magasabb iskoláztatásra, tehát a tudományos disciplinákra lépnek. A nő korán meginduló nemi életműködése s kivált a korai anyaság tehát részben biológiai, részben socialis jellegű ok, mely a nőt a magasabb, elvont jellegű műveltség megszerzésének munkájától elvonja. Lehet arról beszélni, hogy azok a nők, akik a férjhez menés és az anyaság helyett a Magasabb tudományok művelését választják, 26-30 éves korukig tovább tanuljanak és így elérjék a szellemi szolgáltatások ugyanazon fokát, mint a férfiak. Ámde ha az egyenjogúsításnak ezzel a kétségtelen kierőszakolt sikereivel szembeállítjuk azt a tényt, hogy a fiatal anyáktól származnak a legéletképesebb gyermekek, erős clausulák közé kell szorítanunk e tudományos egyenjogúsítás társadalmi használt. Még jobban akkor, ha meggondoljuk, hogy a »tudós nő« a férjekben rendkívüli

válogatós szokott lenni és így rendesen vagy nem megy férjhez, vagy pedig férjhez menve is inkább a gyermekáldást fogja megszorítani, mint tudományos pályáját vagy büszkeségeit. És ez a deficit éppen a népesség ama legjavánál támad, amelyet szinte praemiumokkal kellene propagáló erejében megtartani.

Igaz ugyan, hogy mindez éppenséggel nem elég bizonyíték arra, hogy az arra képes, kivételes helyzetű nőket is eltiltsuk az egyetemi pályáktól (kivételekkel nem lehet szabályt csinálni), de bőven elég ok arra, hogy a sociologiai igazságot épségben tartsuk a feminista rajongásokkal szemben. Más az, ha a nők tudják, hogy a tudományosabb életpályák tömeges ellepése reájuk is, a társadalmi életre is visszaeséseket hoz. És tudják azt is, hogy a legképesebbeket kivéve, az átlagos nő élethivatásából és igazi életörömeiből sokkal többet áldoz föl a természeti hivatásából nem következő ambitióért, mint amennyit használ vele önmagának, vagy éppen magának a helyes munkamegosztáson alapuló társadalmi életnek.

De ezentúl is egész sorozata a biológiai akadályoknak az, ami bennünket a munkamegosztás nagy igazságaira figyelmeztet. A feminismus egyenlőségi láza a nehezebb szellemi munkával járó életpályákat összeférőnek látja a nő sexualis és anyai hivatásával s így az előrebocsátott megfontolásokat jelentőseknek nem tartja. Legyen. Azonban a nő biológiai élete oly további változásokkal is jár, amelyek – akárki mondjon is mást – ismételve és mélyen zavarják őt szellemileg is, kivált a nagyobb felelősségekkel járó, önálló élethivatásokban. És itt megint a két nem szellemi képességeinek újabb egyenlőtlenségei állanak elő.

Nem is orvosi, hanem útszéli igazság, hogy a fejlett nő minden négy hétből egy hétig a nemével járó zavarok következtében szellemi képességeinek sincs kifogástalan birtokában. És ezek a múló értelmi zavarok sokkal nagyobbak éppen a művelt állású, vagy éppen szellemileg kitűnően képzett nőknél, mint a testi munkából élő proletárnőknél. Sőt a szakorvosok állítása szerint legnagyobbak, olykor szinte abnormálisak azoknál a tanuló vagy tudós nőknél, akik sexualis hivatásuk helyett az önálló életet és szellemük szokatlan

.megterhelését választották osztályrészül. Amíg tehát a nőket testi gyöngeségük egyáltalában kizárja bizonyos életpályákról (katonaság, tengerészet vonatszolgálat stb.), ismét egész sor olyan pálya van, ahol sexualis zavaraik legalább is jóval képtelenebbekké teszik őket sűrű időközökben a férfiaknál. Mennyiben áll ez pl. az orvos-sebész pályán, maradjon kérdés, de alig hiszem, hogy volna valaki, aki szívesen elfogadna egy ily biológiai »zavarban« levő nőt bírájának, hivatalbeli főnökének, vagy éppen vasúti állomásfőnöknek, akinek kifogástalan szellemi éberségétől az induló vagy elindított vonatok végzete függ.

De még ezentúl is ott vannak az anyaság állapotával járó szellemi zavarok. Legsúlyosabbak rendszerint a terhesség állapotában, ahol a nőnek időszaki súlyos sőt legsúlyosabb elmezavarai nem éppen ritkaságok, kivált a művelt osztályoknál. Tudjuk, hogy a terhesség idejére a feminismus az emberséges méltányosságot nem eredménytelenül szólítja . sorompóba, de ha megfontoljuk, hogy a nő legalább három gyermeknek kénytelen életet adni, hogy a maga és férje helyét a népességben idővel pótolhassa, azonkívül pedig számításba vesszük, hogy egy-egy gyermek puszta világrahozatala és szoptatása az asszony életéből legalább 18 hónapot foglal le; minimalis viszonyok közt is 54 hónap vagyis ötödfél esztendőre rug ez az idő, amelyet a nő hivataloskodásából, vagy másféle állásából pusztán e czímen el fog veszíteni, nem is véve számba az anyasággal járó többi viszontagságokat.

Végül még egy homályos biológiai terület, amelyről a nőorvosok is csak óvatosan szoktak nyilatkozni. Az asszonyok legnagyobb része úgy 45 éves kora táján, amikor a meddőségbe átlép, szellemi képességeiben, gyakran jellemében is szembetűnő változásoknak van alávetve, amelyek eredeti lényéből olykor meglepőleg kiforgatják. Ez is élettani tünemény, amiről beszélni se nem szokás, se nem illik, de bizonyos, hogy a nők legnagyobb részénél a szellemi tehetségeket is fölötte hátrányosan befolyásolja. Nem megvetendő tétel tehát ott, ahol a két nem értelmi egyenlőségét minden irgalomra és minden ellenkező tényre való figyelem nélkül hirdetik.

IV.

Összefoglalva már most a biológiai kísérletek megállapításait, az orvosi tudomány által nyújtott tényeket és a kétség alá nem vonható köztapasztalatokat: ugyan lehet-e tárgyilagos jóhiszeműséggel elfogadni azt a tetszős feminista igazságot, hogy a két nem értelmi képességei mindenben egyenlők és csak éppen az asszony régi rabszolgaságba görnyesztése az oka, hogy a női nem emez egyenlőségét elérni nem tudta? Vagy nem inkább az-e a természettudományi igazság, hogy a két nem, egyenlő értelmi capacitás mellett értelmi szolgálatképességére nézve nagyban különbözik egymástól s ennek is, annak is, a maga társadalmi hasznos szolgálatait nagy vonásokban maga a természet ősi munkamegosztása jelölte ki? Hogy tehát a nő, a kiváltképpen férfias életpályák legtöbbjén – a kivételektől eltekintve, – végre is csak mint jóravaló dilettáns szerepelhet, vagy ha komoly törekvéssel teszi, azt csakis a nagy természeti munkamegosztás rovására teheti. És ha tömegesen teszik meg a socialis test fogja megsinyleni.

Fájdalom, a művelt polgári osztályokban anélkül is egynél több jel mutatja, hogy van bizonyos sociologiai törvény, mely egyazon osztálynak hosszas gazdagságát és hosszas műveltségét, fölfrissítések nélkül állandóan el nem tűri, A decadentia jeleit bizony észlelhetjük a feminismus szertelen siettetései nélkül is.

A biológiai alapon nyugvó vizsgálódásokat tehát azzal kéli befejeznünk, hogy a feminismusnak a két nem teljes egyenlősítésére irányzott törekvéseit a természettudományok nem igazolják. Sőt a nő magasabb értelmiségének férfias értelemben vett kitenyésztése a természetes munkamegosztást a társadalomban hátrányosan befolyásolná. Még pedig oly értelemben, hogy a gyermekáldást mennyiségileg és minőségileg egyaránt csökkentené s ezzel a társadalom továbbfejlődésének lenne akadályává. De mindenesetre hanyatlásba sodorná azokat a társadalmi rétegeket, ahol ez az egyenlőségi mozgalom nagyobb mértékben diadalmaskodott. Hogy ez valósággal így is van, arról Amerikában a nők szertelen egyenjogúsági sikerei máris elég szomorú biztosítékokat szolgáltattak.

Az uralkodó elméletek mellett visszatetsző ugyan az az jgazság, hogy a nő legnagyobb és legértékesebb socialis szolgálata az anyaságra utaltság, mely oka annak, hogy a nő nem szerezheti meg a férfival egyenjogú értelmi kifejlődés biológiai föltételeit: de megváltozik e kép azonnal, mihelyest az anyaságot és az egészséges új nemzedékek fölnevelését nem tartjuk semmivel alábbvaló föladatnak, mint azokat a szellemi erőfeszítéseket, amelyekkel a férfiak a socialis fejlődést előbbre viszik, vagy legalább arra jól-rosszul törekszenek.

És még vigasztalóbbá, még fölemelőbbé válik a kép a nőre nézve, ha azt is tudjuk, hogy a sexualis és családi élettel, kivált pedig a gyermekek fölnevelésével a tudásnak, az értelmi munkának s egyáltalán a culturának oly megbecsülhetetlenül magas föladatai függenek össze, amelyekben a nő természetszerű kárpótlását találhatja, sőt azonfelül is nagyobb és tisztább értelmi kielégítéseket, mint amilyenek reá a férfias értelmi munkában bármikor is várakozhatnának.

Korunkban az élet erkölcsi fölfogása bizonyosan nem classicus. Valamelyest régi, durvább fölfogások átöröklése is hibás benne, ha a férfiak a női tisztaságot, a női erényt és az asszonyi szolgálatokat, kivált pedig az anyai méltóságot a maga értéke szerint nem becsülik. Olyan elmaradás ez, ami ellen küzdeni, méltó föladata a feminismusnak és ami e részben történik, nem is illethető a kifogásnak még csak leheletével sem.

De vajjon, nem-e a modern emberiség egyik legnagyobb öröme, culturájának legszebb virágja ez a nemes és finom lelki élet, a kedélynek és szívnek ama csudás fejlettsége, a szépnek, gyöngédnek és a társadalmi együttérzésnek ama fönséges cultusa, amely szinte kizárólag ama női világnak köszöni létét, mely természetes föladatkörében, mint leány, feleség vagy anya teljesítette eddig is föladatait és jóformán csak azóta érzi magát elégedetlennek, amióta belebeszélték, így mindez emberhez nem illő »rabszolga«-állapot?

Nem arról van szó, hogy a nőt jogos művelődési ambitioiban akárki is megakadályozza. Arról sem, hogy a társadalom a családi élet nélkül szűkölködő nőtől a megélés és érvényesülés kivételes eszközeit durván megtagadja: de szó van arról, hogy a socialis életet mozgató nagy törvényeket

minél tisztábban fölismerjük és ne engedjük meg azt, hogy a haladás nevében hibás vagy éppen hazug és mindenekfölött komoly bírálat híjján való tételekkel magát a haladást, a fejlődést megnehezítsék.

A természet úgy akarja, hogy a socialis fejlődés a férfi és a nő egymásra utalt, de lényegében megosztott munkája által jöjjön létre. Egészséges minden törekvés, mely a természet eme termő erejét törekszik előmozdítani vagy fölhasználni és beteges minden törekvés, mely e törvények ellen, akármilyen bravúros emberi kitalálásokkal akar szolgálatára lenni a társadalomnak. Nincs tehát benne kétség, hogy a feminismus, amennyiben a munkamegosztás ellen, a két nem merő socialis egyenlősítésére dolgozik, nem áll a természeti igazságok alapján, hanem súlyos tévedésben van.

Férfi és nő igenis egyenrangú, egyforma becsű tényezője minden társadalmi életnek, de egyenlő, tehát mindenben egyforma és közös jogú tényezője nem lehet.

Lehangoló eredmény, mondhatják sokan. Én pedig azt mondom, hogy ellenkezőleg: biztató és fölemelő.

Ha végignézünk azon a hihetetlenül élénk eszmehullámzáson, mely minket hol erre, hol arra, de untalan magával akar ragadni: kevés bölcseséggel is fölismerjük, hogy a szenvedélyesen föllépő új eszméknek éppen legcsábítóbb része nem a meglevő életörömök és életbiztosítások továbbfejlesztésére, hanem azok fölbontására és az egész társadalmi rendszer lerongálására dolgozik.

Hogy új és szebb világot ígérnek: mit tesz az!? Az emberi társadalmak legnagyobb szenvedéseit mindig új, mesevilágok Ígérete idézte elő és a csodás boldogságok örömkönnyei helyett százszor és ezerszer is hullott már sűrű véreső.

így vagyunk ezekkel az eszmékkel is. Az igazság tudása nem termő-erejüket fogja elvenni, csak veszedelmességüket. Aki nem a revolutiós, hanem az evolutiós igazságok szilárd alapján áll, szintén fölismeri a női nem hiányzó jogait és szintén feminista, a maga jobb tudása szerint. De ez nem vezeti az amúgy is könnyen hevülő női nemet a csodák elérhetetlen tündérországa felé, hanem csak az elérhető legnagyobb új életörömök biztos virányaira.